

Læknisfræði er bæði vísindi og menning

Charlotte Haug

doktor í smitsjúkdómafræði frá Oslóarháskóla og með meistargráðu í heilbrigðisþjónusturannsóknunum frá Stanford-háskólanum. Hún hefur verið ritstjóri og ábyrgðarmaður norska læknablaðsins síðan 2002.

Charlotte.Haug@legeforeningen.no

Nú þegar *Læknablaðið* byrjar sinn 100. árgang er ástæða til að spyrja: Þurfum við ennþá þjóðleg læknisfræðileg tímarit sem gefin eru út á móðurmálinu? Í okkar nútímalegu alheimstilveru, þar sem flest í læknisfræðilegum rannsóknum er birt alþjóðlega og á ensku, gæti það virst vera tímaskekkja að slík tímarit séu enn að koma út. En kannski þurfum við enn meira á þeim að halda en nokkru sinni fyrr?

Þjóðleg tímarit eru yfirleitt almenn læknisfræðileg tímarit með sérstaka tilvísun til fjöðurlandsins. Þau birta efni sem er áhugavert fyrir alla lækna og aðalmarkhópur þeirra er klínískir lækna. Flest þessi tímarit eru gömul og hlutdeild þeirra í fjölda birtra vísindagreina af læknisfræðilegum toga fer dvínandi. En ef mæld er þýðing tímaritanna fyrir praktíserandi lækna er annað uppi á teningnum. Í þessi tímarit sækja almennir lækna oft mikilvægustu faglegu upplýsingarnar og sérfræðilækna fá þar nýjustu vitneskju um aðrar sérgreinir en sína eigin. Arnold S. Relman, sem var ritstjóri *New England Journal of Medicine*, hefur sagt að „þau séu grundvallarefni í því lími sem heldur læknisfræðinni sem starfsgrein saman.“¹

Hin augljósa þversögn í samfélagsþróuninni hefur líka mikið að segja: Sambland af hnattrænum lífsstíl og þjóðernislegri menningu.² Þótt efnahagur, tækni og ferðalög hafi minnkað heiminn hafa nærumhverfi og þjóðleg gildi sumpart fengið ríkari áherslu en áður. Læknisfræðileg tímarit, einkum og sér í lagi almenn blöð á landsvísu, halda á lofti menningu lækna landsins og skapa þeim ímynd. Þau

eiga stóran þátt í að móta hlutverk læknisdagsins í dag og framtíðarinnar. Þau spegla afstöðu lækna og skoðanir, og utan frá séð, fyrir fjölmiðla, stjórnmálamenn og almenning, sýna tímaritin starf læknisins með öllu sem því fylgir.³

Læknablöð sem eru ekki á ensku, til dæmis norrænu blöðin, skipta líka máli þegar kemur að því að þróa og viðhalda læknisfræðilegum hugtökum á móðurmálinu. Rétt skilgreining læknisfræðilegra hugtaka á íslensku er nauðsynleg, bæði fyrir meðhöndlun sjúklinga og fyrir læknisfræðina sem fag. Lækna og læknisfræði eru tvítyngd ef svo má segja: með enska tungu fyrir alþjóðleg fræðileg samskipti, og með þjóðtungu sína fyrir samskipti við sjúklinga, kollega og félög sín.⁴ Það er varla nokkur annar en landstímaritin sem tekur ábyrgð á hefð fyrir læknisfræði á móðurmálinu. Reynslan frá norrænu blöðunum bendir líka til að lækna muni betur fagefni sem þeir lesa á móðurmálinu en það sem þeir lesa á ensku.⁵ Núorðið taka sjúklingar æ oftast virkan þátt í að ákvarða þætti í eigin meðferð og til þess að sú ákvörðun hvíli á skynsemi er grundvallaratriði að þeir skilji hvað læknafræðin er að segja og helst líka fræðigreinar um meðferðina.

Lækna fá sameiginlega ímynd með því að fá sömu grunnmenntun. Við förum út í atvinnulífið með sama bakgrunn og sama titil. Það er hins vegar ekki sjálfgefið að viðhalda sameiginlegri ímynd. Það krefst vinnu, ekki síst nú þegar margir andstæðir kraftar toga í læknafræðina. Aldrei fyrr hafa svo margir nýir bæst inn í greinina og þeir færa með sér bakgrunn, færni og skilning sem breytir læknasamfélaginu. Samtímis hefur orðið algjör sprenging í læknisfræðilegri þekkingu og æ fleiri verkefni útheimta sérþekkingu. Það er nógu snúið að fylgja eftir þróun í eigin grein, hvað þá að fylgjast vel með öðrum greinum. Og þar með eru lækna orðnir ókunnir hver öðrum.

Hvers vegna er mikilvægt að lækna viðhaldi sameiginlegri ímynd? Er ekki nóg að við séum sérfræðingar, hjartalækna, röntgenlækna eða almennir lækna? Ástæðan er sú að með aukinni sérfræði

og styttri vinnutíma höfum við nú brotkenndara hlutverk við að meðhöndla sjúklinga en áður. En sjúklingarnir eru ekki með samsvarandi brotkenndar þjáningar eða kvalir. Einkenni og sjúkdómar þeirra þurfa heildræna nálgun og samhengi við greiningu og meðhöndlun. Nú eru margir lækna sem koma að meðhöndlun þar sem áður var aðeins einn. Þar sem samhengi verður að vera í meðhöndlun þurfa lækna að hafa sameiginlegan skilning á því hvernig á að brúka læknisfræði, hvaða gildi eiga að vera til staðar og þeir verða að hafa þekkingu á kunnáttu hver annars.

Aflið í umhverfinu, sem tvístrar vinnu-kröftunum, þarf mótafl sem heldur áfram að virka eftir að grunnmenntun lýkur. Læknisfræðilegt tímarit á landsvísu getur verið bindiefnið sem bætir í og staðfestir sameiginlega vitund lækna. Í tímariti mætast lækna til að ná sér í yfirsýn yfir það nýjasta í heimi lækna og halda hver öðrum upplýstum, það er staður þar sem lækna geta með þekkingu sinni og sameiginlegum skilningi velt fyrir sér hvað það þýðir að vera lækna í einmitt þessu landi. Landsblöðin, almennu læknablöðin – eins og *Læknablaðið* – hafa semsé jafnmikilvægu hlutverki að gegna nú og þegar þau voru sett á laggirnar fyrir um 100-150 árum síðan.

Heimildir

1. Relman AS. Anniversary discourse: the purpose and prospect of the general medical journal. *Bull NY Acad Med* 1988; 64: 875-80.
2. Naisbitt J, Aburdene P. *Megatrends 2000*. Pan Books, London 1990.
3. Nylenna M. Små nasjonale tidsskrifter – har de noen fremtid? *Tidsskr Nor Lægeforen* 2006; 126: 4-8.
4. Simonsen DE, ritsj. Språk i kunnskapssamfunnet. Engelsk – elitens nye latin? *Gyldendal Akademisk*, Osló 2004.
5. Gulbrandsen P, Schröder TV, Milerad J, Nylenna M. Paper or screen, mother tongue or English: which is better? *JAMA* 2002; 287: 2851-3.

Þýðing: Védís Skarphéðinsdóttir

Practicing medicine is a combination of science and culture

Haug C

Dr.Med. in infectious disease immunology, MSc in health services research,

Editor-in-Chief of The Journal of the Norwegian Medical Association since 2002